

Staat van de Europese Unie
31200V en 31202
Beleidsdebat 22 april 2008

Roel Kuiper
Bijdrage ChristenUnie, mede namens SGP

MdV,

Ik zal in mijn bijdrage mij namens beide fracties concentreren op drie thema's: (1) Het Verdrag van Lissabon en de rol van de parlementen, (2) het nabuurschapsbeleid en het Midden-Oosten-beleid en (3) het klimaatvraagstuk in relatie tot Europa als waardengemeenschap.

Het Verdrag van Lissabon

Wie de 'Staat van de Europese Unie 2008' leest, zal getroffen worden door de positieve en optimistische toon. Er worden weer gezongen over Europa. Het spreekwoord zegt dat het de toon is die de muziek maakt. Deze muziek is weliswaar niet een hymne, maar wel een lokkend gezang over Nederland en Europa. Het is mogelijk het geschonden vertrouwen terug te winnen door te laten zien dat Europa 'werkt', het nieuwe Verdrag van Lissabon komt tegemoet aan de wensen van de Nederlandse burger en is goed voor Europa en goed voor Nederland. Het kabinet ziet de goedkeuringsprocedure van het nieuwe Verdrag dan ook 'met vertrouwen' tegemoet. Uiteindelijk zijn heel veel Nederlanders positief over de toekomst van de Europese Unie. Aan het slot van het stuk wordt nog eens beklemtoond dat onze toekomst in Europa ligt. Het is allemaal buitengewoon positief en Nederland wenst een positie terug in de voorhoede van de Europese samenwerking.

Deze toonzetting maakt het noodzakelijk het vraagstuk aan de orde te stellen hoe het Verdrag van Lissabon tot stand is gekomen en nu gepercipieerd dient te worden. Die vraag zal, hoe men het ook wendt of keert, de komende maanden voor ons land de meest wezenlijke Europa-vraag zijn. Die vraag is van politiek belang voor een bevolking die zich op 1 juni 2005 in meerderheid tegen het Grondwettelijk Verdrag heeft uitgesproken. Wij hebben er al eerder over gedebatteerd en zullen er ook nog over debatteren en dan zal de inhoud van het Verdrag nog nadrukkelijker op de agenda staan. Maar inmiddels wordt steeds scherper duidelijk – onder meer uit onderzoeken van prof. R. Barents, hoogleraar Europees Recht te Maastricht – dat het Verdrag van Lissabon materieel en in hoofdlijnen sterk overeenkomt met het Grondwettelijk Verdrag. Laten wij dus de nuchterheid opbrengen de dingen bij hun naam te noemen en de Nederlandse burger precies te vertellen hoe de staat van de Unie straks zal zijn. Zinnetjes als 'Nederland wil niet zozeer minder of meer Europa, maar een beter Europa', klinken in dat verband niet vertrouwenwekkend. Niemand is voor een 'slechter' Europa en het nieuwe Verdrag, zo wordt wel duidelijk, zal *meer* Europa betekenen. Er vindt een verdieping plaats op die terreinen waar we Europa bevoegdheden toekennen. Het zou beter zijn dat gewoon te zeggen.

Voor de ChristenUnie en ook voor de SGP zijn twee zaken van belang geweest in de campagne rond het Grondwettelijk Verdrag in 2005. In de eerste plaats was dat de opgeroepen suggestie dat er een Grondwet aan zat te komen en een Grondwet is een attribuut van een staat. Deze houding kwam niet voort uit een anti-Europese opstelling, maar uit kritiek op de idee van een Verenigd Europa als nieuwe staatkundige entiteit. Deze suggestie is weggenomen in het nieuwe verdrag. Ook heeft de Minister van Buitenlandse zaken hier in juni van vorig jaar gezegd dat Europese staatsvorming niet aan de orde is. In de tweede plaats wensten onze fracties een duidelijker systeem van 'checks and balances' vanuit de gedachte

dat waar macht wordt opgebouwd ook de democratische controle-mechanismen moeten worden opgebouwd. Dat gebeurde in het Grondwettelijk Verdrag onvoldoende. Sterke nadruk viel daar op de Europese Raad en het leek of de rol van parlementen vergeten was. Het Grondwettelijk Verdrag was op het lijf geschreven van de grote landen die de Raad kunnen domineren en niet op dat van kleine landen die meer behoefte hebben aan communautair beleid. Onze fracties zijn niet tegen Europa of tegen een nieuw verdrag, maar hebben altijd gevonden dat Europa primair gezien moet worden als een eigensoortige bestuurslaag voor de regeling van politieke vraagstukken die grensoverschrijdend of van een hoger Europees belang zijn. Daarnaast is er de nationale bestuurslaag die voor burgers meer betekenisvol is en niet uitgehold mag worden door Brusselse politiek, maar geloofwaardig moet blijven functioneren. Als iets in het 'nee' uit 2005 besloten lag, dan dit.

We zien nu dat er enige accentuering is gekomen van de rol van nationale parlementen. Voor een deel is dit de accentuering van bevoegdheden die nationale parlementen toch al hadden en voor een deel is er in de gele en oranje-kaart-procedure een mogelijkheid om aan de handrem te trekken. Het belangrijkste is dat er een nieuw politiek proces zal ontstaan. Dat is de winst van het nieuwe verdrag. Het zal nu van de parlementen afhangen of hier werkelijk een politiek proces gaat ontstaan dat relevant genoeg is om de opdringerigheid van Europa af te bakenen. Kijken we naar Europa zelf dan zien we verdieping en intensivering van de relaties tussen Parlement en Commissie. Communautaire beleidsvorming krijgt een steviger politiek karakter (co-decisie, begrotingsrecht, benoeming van de Voorzitter van de Commissie). Maar tegelijkertijd blijven de intergouvernementele instituties (Europese Raad), zoals ze waren ontworpen in het Grondwettelijk Verdrag. Het verschil zit in de namen, zoals we intussen weten. In de *Staat van de Europese Unie* wordt opgemerkt dat het verloren vertrouwen van de burgers kan worden hersteld door 'een Europa dat werkt'. Beklemtoond wordt dat de onderhandelingsinzet van Nederland gericht was op een 'effectiever' Europa. Maar zal dat werkelijk zo zijn? De versterking van de rol van *zowel* de Commissie, de Raad en het Parlement is een recept voor patstellingen en verdubbeling van procedures. Weliswaar is vereenvoudiging bereikt, maar de totstandkoming van besluitvorming wordt er niet transparanter door en de Europese bureaucratie niet afgestopt. Graag hoor ik de mening van de regering hierover. Was het niet beter geweest om nog sterker dan nu het geval is in te zetten op communautair beleid, dus een nog verdere versterking van Europees Parlement en Commissie? Was dat ook de onderhandelingsinzet van de Nederlandse regering?

De beoogde verbeterde effectiviteit maakt Europa intussen ook sterker. Het is moeilijk te geloven dat de Europese staatkundige droom voorbij is als we zien dat materieel de beleidsconcentratie in Brussel verder inhoud krijgt, onder meer via een Gemeenschappelijk Buitenlands Beleid. De trein van Europa dendert door. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het moeilijk is als klein land deze voortdenderende trein van Europa af te remmen. De regering zegt dat ook met zoveel woorden. Het is beter actief mee te doen dan om afzijdig te blijven, zo stelt de regering. Alleen zo is onze invloed op het geheel te behouden. Intussen gaat met deze constructieve houding het proces van Europese politisering onverminderd door. Graag hadden wij gezien dat er een document komt waarin de consequenties het Verdrag van Lissabon voor de politieke verhouding tussen Nederland en Europa helder worden geschetst. Daarmee zou de discussie niet alleen gediend zijn, maar ook de vraag onder ogen gezien hoe we ons dienen in te stellen op een nieuwe politieke werkelijkheid. Wat betekent de bevoegdheidsverdeling? Wat betekenen onze mogelijkheden tot sturing? Kan de staatssecretaris ons in de aanloop naar het aanstaande debat hiermee dienen?

Wat in de ogen van onze fracties moet gebeuren is de opbouw van een geloofwaardig tweespoorbeleid: de Europese bestuurslaag dringt de nationale niet weg, maar zij blijven naast elkaar functioneren. Als er verdieping komt op een aantal terreinen waarop Europa bevoegd is, is ook verdieping nodig van het politieke instrumentarium om de soevereiniteit en

eigenheid van Nederland goed af te bakenen. Graag zou ik een duidelijker beeld krijgen van onze gezamenlijke inspanningen in Nederland om, als tegemoetkoming aan een positieve maar ook kritische bevolking, beter inhoud te geven aan de politieke en parlementaire waarborgen van onze nationale soevereiniteit op die punten waar we zelf bevoegd willen blijven.

Nabuurschapsbeleid

Het is goed om in dit debat stil te staan bij meer inhoudelijke aspecten van Europees beleid. Het nabuurschapsbeleid ontwikkelt zich als een interessant instrument van Europese politiek. Onze fracties zijn daar positief over en zien in de verbreiding van een democratische cultuur via bilaterale verbindingen en partnerschappen een belangrijke functie voor de Europese Unie. Europa is groot geworden door zich te concentreren op vrede, veiligheid en democratische rechten. Het territorium van deze waarden is op vreedzame wijze geleidelijk aan vergroot. Nu zien we dat het mogelijk is dergelijke waarden op te nemen in de *Action Plans* die met diverse landen ten zuiden en oosten van het EU-gebied worden gesloten. Dit brengt tot de overweging dat Europa, ook internationaal gesproken, succesvol is als gemeenschap die niet dwingt met militaire macht, maar met economische en culturele invloed en door de dialoog aan te gaan over waarden. Is de regering het met onze fracties eens dat Europa zich vooral in deze kracht verder moet ontwikkelen en geen illusies moet koesteren over een rol als wereldmogendheid vergelijkbaar met de Verenigde Staten en China? Als Europa een politieke gemeenschap is met volstrekt eigen kenmerken, mag ze wat ons betreft zich blijven ontwikkelen als een gemeenschap van vrede en veiligheid en in de instrumenten daarvan blijven geloven.

In het licht van de discussie over de snelle uitbreiding van Europa in achterliggende jaren en met het oog op de absorptie-capaciteit van Europa wordt een beleid gericht op partnerschappen ook wel gezien als alternatief voor het lidmaatschap van de Europese Unie. Er kunnen tussenvormen ontstaan, waarbij andere landen profiteren van Europa zonder daar noodzakelijkerwijs lid van te zijn. Voor de toekomst van de relaties met Turkije zou dat een optie kunnen zijn. Wij horen in de *Staat van de Europese Unie* niets over Turkije, maar zijn wel benieuwd hoe de onderhandelingen verlopen. Onze fracties zijn bezorgd over de ontwikkeling van de godsdienstvrijheid in Turkije en met name over de positie van niet-islamitische minderheden. We zijn de laatste jaren opgeschrikt door aanslagen op christenen en zijn daar verontrust over.

De *Staat van de Europese Unie* staat in het bijzonder stil bij de situatie in het Midden-Oosten. Met bijzondere interesse volgen onze fracties de ontwikkeling van de nabuurschapsverhouding tussen Europa enerzijds en Israël en de Palestijnse autoriteit anderzijds. Zij worden in de met hen afgesloten Action Plans beide aangesproken op een tweestatenoplossing met veilige grenzen. Graag zou ik willen weten hoe de EU op dit moment omgaat met de Palestijnse autoriteit en met name met de situatie in de Gaza-strook. Welke strategische afspraken worden er gemaakt? Op welke manier verhoudt dit nabuurbeleid van Europa zich met buitenlands beleid, zoals dat in Den Haag wordt vormgegeven?

Klimaat en waarden

Nederland heeft zich gebonden aan ambitieuze klimaatdoelstellingen. Onze fracties waarderen de rol die de Europese Unie nu wenst te spelen in de klimaatdiscussie. Als een van de belangrijkste economische regio's van de wereld neemt Europa nu een eigen verantwoordelijkheid. Wij steunen een beleid dat gericht is op reductie van CO₂ en een beleid dat erop gericht is Europa en de wereld minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen. Inmiddels wordt de wereld afgespeurd naar laatste olie-reserves en wordt de blik geslagen op wat er onder de Noordpool nog aanwezig is. Nieuwe conflicten daarover in

een regio die grenst aan Europa zijn niet uitgesloten. Zou Europa een rol kunnen gaan spelen in de discussie over de fossiele brandstofvoorraden onder de Noordpool?

Het klimaatvraagstuk is niet alleen een vraagstuk van fossiele brandstoffen, maar gaat ten diepste over onze eigen gedrag en de waarden die dat gedrag leiden. Eenzijdige concentratie op welvaart en economische groei, en onkritisch gebruik van grondstoffen maken dat we slechte rentmeesters zijn van de aarde. Gisteren nog publiceerden wetenschappers in Tilburg een manifest waarin ze opriepen het gangbare economische denken te doorbreken. Er zouden twee aardbollen nodig zijn om de materiele welvaart wereldwijd op peil te houden. In de houding van de Europese landen op Bali kon een inzet worden bespeurd die uit is op beperking van onze consumptiedrift en materiele krimp in het Noorden inhouden. Als we willen reduceren, moet dat ergens vandaan komen. Nu spreken wij graag over Europa als waardengemeenschap. Dat kan een semantiek zijn van mooie woorden zonder enige consequentie voor concreet gedrag. Maar waarden dragen en sturen het gedrag en gedrag vraagt om rekenschap in termen van geleefde waarden. Mag ik, tot slot van mijn bijdrage, de staatssecretaris vragen welke waarden van Europa ten grondslag liggen aan een beleid dat gericht is op beheersing van het klimaatvraagstuk? Welke waarden worden door onze regering actief ingebracht in de Europese discussies?